

[B] **“DE ONTTOVERDE WERELD HERTOVEREN
DOOR HET VERLEDEN TE ZIEN”.**
ESSAYS VAN MARITA MATHIJSEN

Marita Mathijzen (°1944), emeritus-hoogleraar Nederlandse literatuurgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam, verwierf bekendheid met een hele reeks even erudiete als toegankelijke publicaties over en geannoteerde tekstuitgaven van Noord-Nederlandse auteurs uit de negentiende eeuw, in het bijzonder ten tijde van de romantiek. De jongste jaren ontwikkelde zij zich in het Nederlandse taalgebied tot een “publieke intellectueel” via (al dan niet gepubliceerde) lezingen en essayistische kranten- en tijdschriftbijdragen. Die handelen over literatuur, maatschappelijke thema’s zoals het reilen en zeilen van het (universitair) onderwijs en vooral geschiedenis, erfgoed en (het gebrek aan) historisch besef. In haar jongste essaybundel, *Vroeger is ook mooi*, werden teksten samengebracht uit de periode 2006-2010 omtrent Mathijzens drie specialismen: Nederlandse literatuur (vooral van de negentiende, maar ook van de twintigste eeuw), editiewetenschap en geschiedenis.

Mathijzen houdt een zowel hartstochtelijk als beargumenteerd pleidooi voor het belang van het verleden in tal van opzichten en voor iedereen. Haar visie vat zij, als “ex-katholiek” die zonder rancune terugkijkt op haar roomse (school)opvoeding in Nederlands-Limburg tijdens de jaren 1950 en 1960, als volgt samen: “We geloven niet meer in het hiernamaals. Laten wij dan in een hiervoormaals geloven. Dat is niet moeilijk. De tekenen van het verleden zijn overal zichtbaar, we hoeven maar om ons heen te kijken. We kunnen de onttoverde wereld hertoveren door het verleden te zien.” Over wat en hoeveel er uit dat verleden dient te worden bewaard en over hoe dat behoort te gebeuren, formuleert Marita Mathijzen een aantal pertinente meningen. Daarbij zet zij zich scherp en nadrukkelijk af tegen de huidige, vooral door financiële argumenten, kortetermijndenken en gemakkelijke oplossingen geïnspireerde wegwerp- en sloopcultuur. Toch beseft ook zij terdege dat er limieten zijn inzake de bewaring en de conservatie van diverse vormen van historisch erfgoed, inclusief het onderhoud en de restauratie ervan.

Van het begin tot het einde bleef ik onderstrepen in en aantekeningen maken bij deze fraai geformuleerde en inspirerende essays. Eén concluderende bedenking, waarin zowel de echo van de “historische sensatie” van de Nederlandse historicus Johan Huizinga (1872-1945) als de actualiteit en de realiteit van vandaag doorklinkt, citeren wij hier graag: “Wat mijn studenten op papier onderzochten zal binnenkort allemaal digitaal bekeken kunnen worden. Waar blijft dan de historische ontroering, de schok die er door je heen gaat als je het oude materiaal fysiek kunt aanraken? (...) Natuurlijk is het een verlies, dat niet iedereen die lijfelijke aanraking meer ervaart. Maar het materiaal staat het niet meer toe. (...) Het lijkt een paradox: het materiaal opsluiten opdat het toegankelijk blijft, maar als het, voordat het zorgvuldig opgeborgen wordt, optimaal gedigitaliseerd is, betekent dat wel dat het bewaard blijft, en meer onderzoekers de kans krijgen het te onderzoeken.”

Een bijzonder interessant stuk gaat over de Belgische revolutie van 1830 en de gevolgen daarvan, die de auteur – als specialiste van de (literatuur)geschiedenis van die tijd – omschrijft als “een van de kapitaalste vergissingen van de negentiende eeuw”. Nadat Mathijssen uitvoerig het hoe en het waarom van dat heel expliciete oordeel heeft verklaard, besluit ze in een enigszins ironische toonzetting: “En nu de cruciale vraag: zou Wallonië beter af zijn geweest wanneer het niet de helft van België was geweest maar een kwart van de Nederlanden? Dat is moeilijk in te schatten. Veel slechter dan het er nu voor staat zou toch niet kunnen, dus had het zich voor de officiële bescherming van het Frans wellicht aardig kunnen handhaven. Misschien was het na de Eerste of de Tweede Wereldoorlog bij een of ander verdrag overgedragen aan Frankrijk in ruil voor een Nederlandstalig stukje Frankrijk in de buurt van Lille – en daar zou dan niemand rouwig om geweest zijn.”

Zonder klagen en met veel realiteitszin noteert Marita Mathijssen dat de schrijfvorm waarin zij zich meestal tot het publiek richt, het essay, “over het algemeen een stiefkind in uitgeverland” is. Over haar (academische) werk als literatuurhistorica is zij trouwens even nuchter en (zelf)relativerend: “Al die hele en halve geleerden die over Bilderdijk schrijven, hebben één ding met elkaar gemeen: zij zullen vergeten worden, terwijl Bilderdijk blijft bestaan.

Ook ik dus, dat besef ik. “Het zal ondertussen duidelijk zijn dat ik met veel belangstelling uitkijk naar nieuwe publicaties van Marita Mathijssen, met name naar “een persoonlijke literatuurgeschiedenis van de negentiende eeuw”, die zij op haar website aankondigt en waarvan zij in *Vroeger is ook mooi* de krijtlijnen schetst.

NICO VAN CAMPENHOUT

MARITA MATHIJSEN, *Vroeger is ook mooi. Essays*,
Athenaeum - Polak & Van Genneep, Amsterdam,
2011, 271 p.
